

Розділ V

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 81'1:81'373.2

Наталія Базилевич
(Херсон)

МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ВЕЛИКА БРИТАНІЯ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто особливості вербалізації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ у сучасному англомовному політичному дискурсі. Встановлено, що специфіка об'єктивації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ полягає в тому, що концепт ВЕЛИКА БРИТАНІЯ актуалізується як засобами прямої, так і непрямой номінації. Складники концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ первинної номінації репрезентують країну Велика Британія у дискурсивних контекстах як цілісно, так і метонімічно. Основними способами об'єктивації образного компоненту концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ є концептуальні метафори: метафори руху, статусу, будівництва та персоніфікована метафора типу ДЕРЖАВА-як-ЛЮДИНА, котрі відображають особливості етнічної ментальності та світосприйняття, що сформувалися завдяки унікальним географічним та історичним умовам.

Ключові слова: концепт ВЕЛИКА БРИТАНІЯ, етноцентризм, концептуальна метафора, персоніфікована метафора ДЕРЖАВА-як-ЛЮДИНА.

Постановка проблеми. Сучасна когнітивна лінгвістика націлена на опис і моделювання структури концептів як глобальних ментальних одиниць національної концептосфери через аналіз мовних одиниць, що об'єктивують їх зміст. Дослідження специфіки вербалізації концептів уможливує виявити особливості світосприйняття певного етносу.

Актуальність обраної теми визначається її відповідністю загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних досліджень на виявлення особливостей вербалізації концептів, котрі посідають пріоритетне місце у сучасному англомовному етнокультурному просторі. По-друге, у межах когнітивно-дискурсивної парадигми актуальним вважається дослідження концептів у площині дискурсу, оскільки дискурс є одночасно «і середовищем побутування, і інструментом об'єктивації останніх» [1, с.44].

Метою статті є виявлення особливостей метафоричної вербалізації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ у сучасному англомовному політичному дискурсі. Поставлена мета зумовлює розв'язання таких завдань: визначити мовні засоби, які об'єктивують образний складник досліджуваного концепту та виявити основні типи концептуальних метафор, котрі репрезентують концепт ВЕЛИКА БРИТАНІЯ.

Аналітичний огляд наукової літератури з теми дослідження показав, що вивчення когнітивних структур політичного дискурсу відбувається за такими напрямками: динаміка політичної метафори (А. Мусолфф), фрейми у сфері політики і лінгвістики (Г. Г. Почепцов), концепт у системі дискурсу в контексті соціальних комунікацій (К.С. Сережим), аналіз концептосфери британського політичного дискурсу (О. М. Телятникова, О. І. Круглова), динаміка концепту в політичному дискурсі (Т. Д. Фоміна), концепт ЄВРОПА

(Я. В. Прихода), семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту ЄВРОПА у сучасному англомовному політичному дискурсі (В. Л. Кравченко), метафора в українському політичному дискурсі (Х. П. Дацишин), вербальне вираження концепту МИР у політичних промовах американських президентів (А. О. Худолій).

Хоча у сучасній лінгвістиці зростає кількість наукових розвідок, присвячених вивченню реалізації концептів у політичному дискурсі, проте особливості вербалізації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ в англомовному політичному дискурсі залишаються недослідженими. Необхідність поглиблення знань про особливості мовної репрезентації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ визначається вагомою роллю країни Великої Британії у світлі процесів глобалізації та її пріоритетним місцем у сучасній картині світу.

Аналіз текстів промов британських політичних діячів: Т. Блера, Б. Джонса, Д. Камерона, Дж. Корбіна, Т. Мей, Т. Феррона та ін. дозволив встановити, що складники концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ первинної номінації репрезентують країну Велика Британія у дискурсивних контекстах як цілісно (*Great Britain, Britain, country, the United Kingdom, British state, state*), так і метонімічно, як ЧАСТИНА – ЦІЛЕ (*people, nation, flag, we, isles*). Наприклад, **people**: *Because, fundamentally, they didn't understand the people who make up our country* [3];

nation: *This is a foreign policy for the whole nation. But because it is a foreign policy founded on making the most of our own natural strengths, it is one which Conservatives are especially suited to lead* [3];

flag: *When people have seen our flag – in some of the most desperate times in history – they have known what it stands for* [3];

we: *Along with France, we are its foremost military power; For all our connections to the rest of the world – of which we are rightly proud – we have always been a European power – and we always will be* [3];

isles: *As dawn rose, a new light – a bluer light – fell across our isles* [3].

Аналіз образних номінативних засобів, які репрезентують концепт ВЕЛИКА БРИТАНІЯ, дозволяє виділити образний компонент концепту, котрий відображає уявлення британських політиків про власну країну. Встановлено, що специфіка образної інтерпретації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ пов'язана з географічним положенням країни, а саме – її відокремленістю від континенту водними просторами. На мовному рівні ідея зв'язку з водною стихією, як одного з елементів буття країни, реалізується лексичними одиницями *beacon, ship, island*, наприклад: ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є МАЯК: *Today I want to set an ambitious course for this country. To be nothing less than a beacon to the world. We are free to build that model twenty-first century nation and to become that beacon to the world* [3]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є КОРАБЕЛЬ: *I will do everything I can as Prime Minister to steady the ship over the coming weeks and months, but I do not think it would be right for me to try to be the captain that steers our country to its next destination* [6]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ОСТРІВ: *We can't tow our island to a more congenial part of the world* [2].

Географічна ізольованість країни також сприяла виникненню ідеї етноцентризму, яка проявляється у сприйнятті Великої Британії як унікальної, могутньої держави світу: *Our geography has shaped us, and shapes us today. We are special, different, unique. So I say – instead, let us remain, let us fight our corner, let us play the part we should, as a great power in the world, and a great and growing power in Europe*; країни, що прямо впливає на події світу та діє за власними уподобаннями: *Keeping our people safe at home and abroad, and moulding the world in the way that we want – more peaceful, more stable, more free, with the arteries of commerce and trade flowing freely* [6].

Ідея етноцентризму актуалізується статусними концептуальними метафорами, які втілюють узагальнені уявлення про досконалість країни та її силу, її статус домінування у світі, наприклад: ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ВЕРШИНА: *Britain is ranked among the top three most innovative societies on earth* [3]; БРИТАНСЬКА НАЦІЯ Є ВЗІРЕЦЬ: *Today I want to set an ambitious course for this country. To be nothing less than the model of the twenty-first century*

nation; We are free to build that model twenty-first century nation [3]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є МОДЕЛЬ: *And while we are not perfect, I do believe we can be a model of a multi-racial, multi-faith democracy, where people can come and make a contribution and rise to the very highest that their talent allows* [8]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ЛІДЕР: *Others look to our values and traditions for inspiration. Democracy, peaceful protest, equality before the law. That, in itself, confers a leadership role on us* [6]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є БАСТІОН: *And most of all our lone stand in 1940, when Britain stood as a bulwark against a new dark age of tyranny and oppression* [7]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є СИЛА: *Proud as we are of our global reach and our global connections, Britain has always been a European power, and we always will be* [2]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ПРИТУЛОК: *Because I am proud of who we are – always a sanctuary for the desperate, the abused and the persecuted* [3]; ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ПЕРШОВІДКРИВАЧ: *And yet we are a country that also has our eyes fixed firmly on the future – that is a pioneer in the modern world: from the birth of the internet to the decoding of the genome* [3].

Цікавою є концептуальна метафора ВЕЛИКА БРИТАНІЯ Є ЗЕМЛЯ ОБІТОВАНА: *And I've seen the promised land. I may not get there with you. But I want you to know tonight, that we, as a people will get to the promised land* [3], вербалізована фразеологічною одиницею *the promised land*, асоціативне осмислення якої дозволяє визначити такі атрибути-асоціати концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ як *заповідне місце, багатство, достаток, злагода*, тому що за біблійною легендою «земля обітована» – це райська країна, куди після довгих поневірянь пророк Мойсей вивів свій народ.

Поширеною у сучасному англомовному політичному дискурсі є метафора руху, котра актуалізує прагнення британців змінювати країну на краще, рухатися вперед, наприклад: *Britain is once again a country that is advancing* [3]; *We are leaving to become, once more, a fully sovereign and independent country* [3]; *I hope we will advance the values that you work for every day* [5]; *Let's be clear: we have come a long way over the past six years.* [7]; *This Budget is important in continuing to move Britain towards being a higher wage, lower tax, lower welfare economy* [7]; *And I know because we're Great Britain, that we will rise to the challenge* [8].

Ще одним продуктивним способом осмислення країни Великої Британії є метафора будівництва, що репрезентує ідею розбудови суспільства. Лексичні одиниці *build, rebuilt, work, make, shape* актуалізують працю як фактор суспільного прогресу, мають позитивне ціннісне навантаження, тому що праця та будівництво, як процес цілеспрямованої діяльності, асоціативно пов'язані з позитивними змінами, розвитком і вдосконаленням, наприклад: *to get her we will build a better Britain;... want to set our party and our country on the path towards the new centre ground of British politics, built on the values of fairness and opportunity...* [6]; *But we must not stop there as we build a Greater Britain* [7]; *...and to rebuild Britain so it is greater still* [7]; *...when I looked to the Government of my country, the British Government, to see if they were raising their sights to help shape this brave new world* [7]; *That's how together we will build a better Britain* [9]; *...we will make Britain a country that works for everyone* [11]; *And third, we need a bold, new, positive vision for the future of our country – a vision of a country that works not for a privileged few but for every one of us* [11].

В аналізованому політичному дискурсі наступними після концептуальної метафори по кількості використань є *персоніфіковані метафори* типу ДЕРЖАВА-як-ЛЮДИНА (термін за Лакоффом), в яких країна ВЕЛИКА БРИТАНІЯ осмислюється як людина, яка **говорить**: *Britain says let's celebrate that fact*; **дивиться**: *England looked to the heavens and saw not the endless void of the unknown, but a new frontier to dare to discover and explore*; **бореться**: *The most important factor in the British economic struggle for market share is the export of capital, allowing you to circumvent tariff and non-tariff barriers*; **живе**: *Every day, in every way, Great Britain lives up to its name*; **підтримує**: *The UK must support real routes out of poverty*; вона має **репутацію**: *When there's a cloud hanging over British reputation...*; вона може **бути незадоволеною**: *Britain has never been happy with the idea that we are part of an ever-closer political union*; може щось **шукати**: *I believe that the changes that Britain is seeking will benefit not just Britain, but the EU as a whole*; може щось **отримувати**: *I see how much*

Britain can gain from its membership of the EU; або віддалятися: For years Britain has been drifting away from the European Union [3].

Отже, вибір політичного дискурсу для дослідження концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ зумовлений тим, що він є активним джерелом об'єктивації змісту та національно-специфічних особливостей досліджуваного концепту. Специфіка об'єктивації концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ у сучасному англomовному політичному дискурсі полягає в тому, що концепт ВЕЛИКА БРИТАНІЯ актуалізується як засобами прямої так і непрямой номінації. Основними способами формування образного змісту концепту ВЕЛИКА БРИТАНІЯ є концептуальні метафори: метафори руху, статусу, будівництва та персоніфікована метафора типу ДЕРЖАВА-як-ЛЮДИНА, котрі репрезентують особливості етнічної ментальності та світосприйняття, що сформувалися завдяки унікальним географічним та історичним умовам.

Перспективою дослідження може бути подальше дослідження концептуальної метафори та її ролі в об'єктивації ономастичних концептів у англomовному політичному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько А. М. Концептологія дискурсу: апелювання концепту до дискурсів / А. М. Приходько // Англїстика та американїстика [зб. наук. пр.] : вид-во Дніпропетровського нац. ун-ту, 2013. – Випуск 10. – С.43 – 50.
2. Boris Johnson speeches. / Boris Johnson. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://blogs.spectator.co.uk/2016/10/full-text-boris-johnsons-conference-speech>
3. British Political Speeches. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm>
4. Full text of Prime Minister David Cameron's speech at Davos. / David Cameron. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.immigrantmagazine.co.uk...of...camerons-speech...davos/>
5. Prince William. Wasn't wading into European Union debate. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mirror.co.uk/news/uk-news/prince-william-wasnt-wading-european-7382498
6. PM speech on the UK's strength and security in the EU: 9 May 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-the-uks-strength-and-security-in-the-eu-9-may-2016
7. Speeches. The Office of Tony Blair. / TonyBlair. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.tonyblairoffice.org/speeches>
8. May Theresa. Spechees. / TheresaMay. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.wlrk.com/docs/TheresaMayJuly11Speech.pdf>
9. EU referendum outcome : PM statement, 24 June 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.gov.uk/government/speeches/eu-referendum-outcome-pm-statement-24-june-2016

Nataliia Bazylevych

METAPHORICAL VERBALISATION OF THE CONCEPT GREAT BRITAIN IN MODERN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE

The article deals with the problem of metaphoric verbalization of the concept GREAT BRITAIN in modern English political discourse. Specific features of the concept GREAT BRITAIN instantiation have been revealed. It has been stated that the concept GREAT BRITAIN is instantiated by means of direct and indirect nomination. The components of the primary nomination of the concept GREAT BRITAIN represent the country Great Britain in discourse contexts both integrally and metonymically. Metaphoric verbalization of the concept GREAT BRITAIN is realized via conceptual metaphors: metaphors of movement, status, construction and the «State-as-Person» personified metaphor, that represent the image component of the concept GREAT BRITAIN and reflect specific features of ethnic mentality and world view that were formed due to unique geographical and historical conditions.

Key words: concept GREAT BRITAIN, ethnocentrism, conceptual metaphor, the «State-as-Person» personified metaphor.

МЕТАФОРИЧЕСКАЯ ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

В статье рассматриваются особенности вербализации концепта ВЕЛИКОБРИТАНИЯ в современном английском политическом дискурсе. Определено, что специфика объективации концепта ВЕЛИКОБРИТАНИЯ состоит в том, что концепт ВЕЛИКОБРИТАНИЯ актуализируется как средствами прямой, так и непрямой номинации. Составляющие концепта ВЕЛИКОБРИТАНИЯ первичной номинации представляют страну Великобританию в дискурсивных контекстах как целостно, так и метонимически. Основными способами объективации образного компонента концепта ВЕЛИКОБРИТАНИЯ являются концептуальные метафоры: метафоры движения, статуса, строительства, а также персонифицированная метафора ГОСУДАРСТВО-как-ЧЕЛОВЕК, которые отражают особенности этнической ментальности и мировосприятия, которые сформировались благодаря уникальным географическим и историческим условиям.

Ключевые слова: концепт ВЕЛИКОБРИТАНИЯ, этноцентризм, концептуальная метафора, персонифицированная метафора ГОСУДАРСТВО-как-ЧЕЛОВЕК.

УДК 811.111'38:821.111

Олена Божко
(Херсон)

**ЛІНГВОПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ
АТМОСФЕРИ «САСПЕНС» У ЛІТЕРАТУРНОМУ ЖАНРІ «ХОРРОР»**

У статті висвітлюється лінгвопсихологічні передумови формування атмосфери «саспенс» у літературному жанрі «хоррор», аналіз експресивних поведінкових реакцій, спричинених станом страху, в якому перебуває персонаж та дається визначення поняттю «страх» як фундаментальної властивості людської істоти та її універсальної базової емоції, що виявляється у вигляді афективно загостреного сприйняття загрози для життя.

Ключові слова: саспенс, література жанру «хоррор», страх, атмосфера «саспенс».

Сучасна лінгвістика все частіше звертається до вивчення мовної репрезентації внутрішнього світу людини, зокрема її емоційної сфери. Людина є не тільки мислячою, але й глибоко емоційною істотою. Саме тому емоційність не може не залишити слід у мові, адже емоційні стани, зумовлюючи когнітивні процеси людини, безпосереднім чином втручаються в її номінативно-комунікативну діяльність.

У руслі когнітивного підходу формується активне розуміння того, що саме мова забезпечує найкращий доступ до внутрішнього світу людини, до структур її досвіду, які не спостерігаються безпосередньо. Наші уявлення про навколишню дійсність об'єктивуються у мові та створюють базу для аналізу тих процесів, що мають місце у людській свідомості та мисленні.

Аналізуючи зв'язок мови та мислення, слід мати на увазі, що мислення є активним процесом цілеспрямованого, опосередкованого й узагальненого відображення істотних зв'язків і закономірностей світу й утримання знань про них у понятійній сфері свідомості [7, с. 12]. Остання є вищою формою психічного відображення дійсності нервово-мозковою системою людини, що несе у своїх структурах привласнений суб'єктом суспільний досвід як раціонального, так і чуттєвого відображення дійсності. «Емоції є ядром людини, мовної особистості» [3, с. 63]. Вони постійно супроводжують індивіда, беручи активну участь у